

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Ghid privind art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului

---

Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală

Prima ediție – 30 aprilie 2023

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.





Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs*.

Acest ghid a fost întocmit sub autoritatea Jurisconsultului și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. A fost finalizat la 30 aprilie 2023. Va fi actualizat periodic.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții *https:/twitter.com/ECHR_CEDH*.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2023

Cuprins

În atenția cititorilor 4
Introducere 5
I. Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală: art. 2 § 1 din Protocolul nr. 7 5
A. Aplicabilitatea dreptului la două grade de jurisdicție 5
1. „Infracțiune” 5
2. Decizie care constituie o „condamnare” sau o „declarație de vinovăție” 6
3. Decizie pronunțată de un „tribunal” 6
B. Organizarea sistemului cu două grade de jurisdicție 7
1. Organul de control: „jurisdicția superioară” 7
2. Marja de apreciere în organizarea sistemului cu două grade de jurisdicție 7
3. Eficacitatea examinării 8
II. Excepții de la dreptul la două grade de jurisdicție: art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție 10
A. Infracțiuni minore 10
B. Judecată în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție 11
C. Declararea vinovăției și condamnarea ca urmare a unui recurs împotriva achitării în primă instanță 12
Lista cauzelor citate 13

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea", „Curtea Europeană" sau „Curtea de la Strasbourg"), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția" sau „Convenția europeană"). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor parte la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene" în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții" în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include trimiteri la cuvinte-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele la aceasta. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, selectate dintr-un tezaur de termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fila Detalii cauză. Pentru informații suplimentare privind baza de date și cuvintele-cheie, consultați *Manual de utilizare HUDOC*.

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în ambele limbi oficiale (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)" arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)" că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

1. Art. 2 din Protocolul nr. 7 completează garanțiile referitoare la un proces echitabil consacrate de art. 6 din Convenție[1] prin recunoașterea unui drept la două grade de jurisdicție în fața unei jurisdicții superioare împotriva unei condamnări sau a unei pedepse pronunțate în primă instanță. În această privință, trebuie remarcat că art. 6 nu garantează dreptul la două grade de jurisdicție împotriva unei decizii pronunțate în primă instanță (*Lalmahomed împotriva Țărilor de Jos*, 2011, pct. 35). Totuși, în cazul în care legea națională prevede dreptul la două grade de jurisdicție, calea de atac va fi tratată ca o prelungire a procesului de judecată și, în consecință, va intra sub incidența art. 6 din Convenție (*Evrenos Önen împotriva Turciei*, 2007, pct. 28).

2. Dreptul unei persoane condamnate pentru o infracțiune de a cere examinarea cauzei sale de către o jurisdicție superioară nu este absolut: acesta poate fi limitat dacă intră sub incidența uneia dintre excepțiile prevăzute de art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7.

I. Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală: art. 2 § 1 din Protocolul nr. 7

Art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție

„1. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sunt reglementate de lege.

2. Acest drept poate face obiectul unor excepții în cazul infracțiunilor minore, așa cum acestea sunt definite de lege, sau când cel interesat a fost judecat în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție ori a fost declarat vinovat și condamnat ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale."

Cuvinte-cheie HUDOC

Condamnare (P7-2) - Infracțiune (P7-2) - Instanță competentă (P7-2) - Examinarea condamnării (P7-2) - Examinarea pedepsei (P7-2) - Jurisdicție superioară (P7-2)

Lege națională (P7-2): Infracțiuni minore (P7-2) - Judecată în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție (P7-2) - Condamnare ca urmare a unui recurs împotriva achitării (P7-2)

A. Aplicabilitatea dreptului la două grade de jurisdicție

3. Sub rezerva excepțiilor permise de paragraful 2, dreptul la două grade de jurisdicție garantat de art. 2 din Protocolul nr. 7 se aplică deciziilor care: (1) se referă la o „infracțiune"; (2) constituie o „condamnare" sau o „declarație de vinovăție"; și (3) sunt pronunțate de un „tribunal".[2]

1. „Infracțiune"

4. În conformitate cu jurisprudența Curții, noțiunea de „infracțiune" prevăzută de art. 2 § 1 din Protocolul nr. 7 corespunde celei de „acuzație în materie penală" prevăzută de art. 6 § 1 din Convenție

[1] A se vedea și *Ghid privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului*, *Dreptul la un proces echitabil (latura penală)*.
[2] A se vedea și *Raport explicativ* la Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, 1984, pct. 17-21.

[*Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 55; *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 53; *Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 22; *Stanchev împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 44; *Kindlhofer împotriva Austriei*, 2021, pct. 30; *Grosam împotriva Republicii Cehe* (MC), 2023, pct. 111 și 140]. În consecință, încadrarea procesului ca „penal" în sensul art. 6 din Convenție este la fel de relevantă și pentru încadrarea în raport cu art. 2 din Protocolul nr. 7.

5. Astfel, în cauzele în care Curtea constată că art. 6 este aplicabil procesului în discuție, aceasta concluzionează așadar că se aplică de asemenea art. 2 din Protocolul nr. 7 (*Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, 1976, pct. 82-83; *Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 59; *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 53; *Galstyan împotriva Armeniei*, 2007, pct. 120).

6. Pentru a interpreta noțiunea de „infracțiune" prevăzută de art. 2 din Protocolul nr. 7, Curtea a folosit „criteriile Engel", dezvoltate în cauza *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos* în legătură cu art. 6 § 1 din Convenție. Astfel, aplicabilitatea art. 2 din Protocolul nr. 7 se apreciază pe baza a trei criterii: (a) încadrarea infracțiunii în legea națională; (b) natura infracțiunii; și (c) gradul de severitate al pedepsei pentru infracțiunea săvârșită (*Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 22; *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 22). În acest context, încadrarea infracțiunii în legea națională a statului pârât are doar o valoare relativă (*Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, 1976, pct. 82; *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 55; *Stanchev împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 44; *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 22), pe când însăși natura infracțiunii în discuție este un factor de o importanță mai mare (*Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, 1976, pct. 82; *Galstyan împotriva Armeniei*, 2007, pct. 58).[3]

2. Decizie care constituie o „condamnare" sau o „declarație de vinovăție"

7. Art. 2 din Protocolul nr. 7 se aplică în cazul unei „condamnări" sau al unei „declarații de vinovăție". Această dispoziție nu garantează dreptul la două grade de jurisdicție împotriva unei decizii de achitare sau a oricărei alte decizii care nu constituie o constatare formală a vinovăției sau aplicarea unei sancțiuni: existența unei constatări formale a vinovăției care se soldează cu o condamnare sau o declarație de vinovăție este o condiție prealabilă pentru aplicarea garanțiilor prevăzute de art. 2 din Protocolul nr. 7. O astfel de constatare trebuie să fie obiectul și rezultatul procedurii și nu implică întotdeauna aplicarea unei sancțiuni. De regulă, aceasta trebuie să fie menționată în dispozitivul unui verdict. În orice caz, factorul decisiv trebuie să fie dacă o anumită decizie a avut ca scop constatarea vinovăției unei persoane pentru o infracțiune [*Rybka împotriva Ucrainei* (dec.), 2009]. Totuși, în circumstanțele unei anumite cauze, un reclamant poate depune plângere fie cu privire la „condamnarea" sa sau unele aspecte ale „condamnării" (de exemplu, *Rostovtsev împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 30), fie cu privire la „pedeapsă", inclusiv modurile de executare a acesteia (de exemplu, *Tsvetkova și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 179-191; și *Martynyuk împotriva Rusiei*, 2019, pct. 37-43).

3. Decizie pronunțată de un „tribunal"

8. Pentru ca dreptul la două grade de jurisdicție în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 7 să se aplice, declarația de vinovăție sau condamnarea trebuie să fie pronunțată de un „tribunal". Conform Raportului explicativ privind Protocolul nr. 7, termenul „tribunal" a fost folosit în textul art. 2 din Protocolul nr. 7 pentru a clarifica faptul că domeniul de aplicare al acestui articol nu se extinde la infracțiunile judecate de organisme care nu sunt instanțe în sensul art. 6 din Convenție.[4]

9. Curtea a constatat, de exemplu, că o autoritate administrativă locală care aplică amenzi pentru contravenții nu poate fi considerată „instanță" în sensul art. 6 § 1, astfel încât nu era un „tribunal" în

[3] Pentru mai multe detalii privind noțiunea de acuzație în materie penală, a se vedea Secțiunea II din *Ghid privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului*, *Dreptul la un proces echitabil (latura penală)*.

[4] Raport explicativ, citat anterior, pct. 17. A se vedea și Secțiunea IV.A din *Ghid privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, Dreptul la un proces echitabil (latura penală)*.

sensul art. 2 din Protocolul nr. 7 [*Hubner împotriva Austriei* (dec.), 1999]. În cazul în care o decizie a fost într-adevăr pronunțată de un „tribunal", art. 2 § 1 din Protocolul nr. 7 ar impune, prin urmare, ca aceasta să fie examinată de o „jurisdicție superioară" (*Grecu împotriva României*, 2006, pct. 83-84).

B. Organizarea sistemului cu două grade de jurisdicție

1. Organul de control: „jurisdicția superioară"

10. Art. 2 din Protocolul nr. 7, atunci când este aplicabil, garantează o examinare a declarației de vinovăție sau a condamnării de către o „jurisdicție superioară".

11. „Jurisdicția superioară" trebuie să exercite control judecătoresc deplin și trebuie să fie considerată „instanță" în sensul art. 6 § 1 din Convenție[5] (*Grecu împotriva României*, 2006, pct. 83), astfel încât înțelesul termenului „instanță" de la art. 6 din Convenție să fie același pentru termenul „tribunal" de la art. 2 din Protocolul nr. 7 (*Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 53).

12. În cauza *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 54, Curtea a constatat că posibilele căi de atac sub forma unei cereri din partea unui terț adresate procurorului sau a unei cereri adresate președintelui jurisdicției superioare pentru revocarea ordonanței nu îndeplinesc cerințele art. 2 din Protocolul nr. 7 întrucât aceste organe nu sunt considerate a fi o „jurisdicție superioară" în cadrul sistemului național cu două grade de jurisdicție.

13. În mod similar, în cauza *Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 60-61, Curtea a constatat că o cale extraordinară de atac, care putea fi inițiată doar de un procuror sau printr-o cerere a președintelui jurisdicției superioare, nu poate fi considerată adecvată din perspectiva art. 2 din Protocolul nr. 7.

14. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Grecu împotriva României*, 2006, pct. 83-86, în care nu a existat o cale de atac împotriva deciziei pronunțate în primă instanță ca urmare a examinării ordonanțelor procurorului. Curtea a statuat că, din cauza lipsei de reglementare națională a căilor de atac împotriva deciziei judecătoriei competente să examineze plângerea împotriva unei ordonanțe a procurorului, reclamantul a fost lipsit de dreptul de a i se examina cauza penală de către un tribunal, ceea ce constituie o încălcare a art. 2 din Protocolul nr. 7. În plus, Curtea a remarcat că parchetul nu este o „instanță" în sensul art. 6 din Convenție.

15. În cauza *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 52-57, făcând referire la Raportul explicativ privind Protocolul nr. 7, Curtea a reiterat că, deși instanțele de apel sau de casație pot fi caracterizate ca efectuând o „examinare de către o jurisdicție superioară" în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7, acest lucru nu este clar în ceea ce privește curțile constituționale. În respectiva cauză, Curtea a examinat dacă rolul Curții Constituționale a Spaniei în ceea ce privește procedurile *amparo* îndeplinește cerințele „dreptului la două grade jurisdicție". În lumina competențelor conferite Curții Constituționale a Spaniei – care s-au limitat la problema compatibilității hotărârilor administrative sau judecătorești cu drepturile fundamentale relevante garantate de Constituție, fără posibilitatea unui control suplimentar al actelor instanțelor – Curtea a constatat că rolul Curții Constituționale în asigurarea celui de-al doilea grad de jurisdicție necesar nu era adecvat și a concluzionat că Curtea Constituțională nu poate fi considerată o jurisdicție superioară în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7.

2. Marja de apreciere în organizarea sistemului cu două grade de jurisdicție

16. Curtea a reiterat faptul că statele beneficiază, în principiu, de o largă marjă de apreciere la stabilirea modului în care trebuie exercitat dreptul garantat de art. 2 din Protocolul nr. 7 (*Krombach împotriva Franței*, 2001, pct. 96; *Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 59; *Galstyan împotriva Armeniei*, 2007, pct. 125; *Natsvlishvili și Togonidze împotriva Georgiei*, 2014, pct. 96; *Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 48; *Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei*, 2015, pct. 76; *Rostovtsev*

[5] Pentru mai multe detalii privind noțiunea de instanță, a se vedea Secțiunea IV din *Ghid privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului*, *Dreptul la un proces echitabil (latura penală)*.

împotriva Ucrainei, 2017, pct. 27; *Y.B. împotriva Rusiei*, 2021, pct. 40). Cu alte cuvinte, art. 2 din Protocolul nr. 7 lasă ca modalitățile de exercitare a acestui drept și motivele pentru care acesta poate fi exercitat să fie stabilite de legea națională.[6]

17. Prin urmare, statele pot să prevadă fie că domeniul de aplicare al examinării de către jurisdicția superioară a unei declarații de vinovăție sau a unei condamnări cuprinde chestiuni atât de fapt, cât și de drept, fie că se limitează exclusiv la chestiuni de drept (*Krombach împotriva Franței*, 2001, pct. 96; *Müller împotriva Austriei*, 2006, pct. 25; *Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 49; *Rostovtsev împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 27; *Y.B. împotriva Rusiei*, 2021, pct. 40). În plus, justițiabilul care dorește examinarea cauzei în al doilea grad de jurisdicție poate fi uneori obligat să solicite permisiunea în acest sens, iar în anumite cazuri, însăși cererea de autorizare pentru a exercita o cale de atac poate fi considerată o formă adecvată de examinare în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7[7]. Totuși, orice restrângeri incluse în legea națională privind exercitarea dreptului consacrat de art. 2 din Protocolul nr. 7 trebuie, prin analogie cu dreptul de acces la o instanță garantat de art. 6 § 1, să urmărească un scop legitim și să nu aducă atingere însești esenței dreptului respectiv (*Krombach împotriva Franței*, 2001, pct. 96; *Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 59; *Galstyan împotriva Armeniei*, 2007, pct. 125; *Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 49; *Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei*, 2015, pct. 78; *Rostovtsev împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 27; *Y.B. împotriva Rusiei*, 2021, pct. 40).

18. Astfel, de exemplu, în cauza *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 60-61, Curtea a constatat că limitarea posibilității reclamantului de a contesta condamnarea sa numai în fața Curții Constituționale (care nu putea fi considerată „jurisdicție superioară" în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7) l-a împiedicat pe reclamant să obțină examinarea, de către o jurisdicție superioară, a deciziei pronunțate împotriva sa și a adus atingere însești esenței dreptului garantat de art. 2 din Protocolul nr. 7, depășind astfel marja de apreciere acordată statului.

3. Eficacitatea examinării

19. Art. 2 din Protocolul nr. 7 reglementează în principal chestiuni instituționale, ca de exemplu accesibilitatea instanței de apel sau sfera de aplicare a controlului exercitat de o astfel de jurisdicție (*Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 49; *Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei*, 2015, pct. 77; *Fırat împotriva Greciei*, 2017, pct. 37).

20. În cazul în care există dreptul la o examinare în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 7, acesta ar trebui să fie efectiv (*Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 50): pentru ca examinarea să fie eficientă, aceasta trebuie să fie independentă de orice acțiune discreționară din partea autorităților și trebuie să fie accesibilă în mod direct celor interesați (*Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 59).

21. În cauza *Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 24, Curtea a statuat că procedura de examinare nu îndeplinea cerințele prevăzute de art. 2 din Protocolul nr. 7 întrucât nu era direct accesibilă reclamantului. În cauza *Gurepka împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 57-61, reclamantul s-a plâns că nu dispunea de nicio cale de atac efectivă pentru plângerea sa referitoare la pedeapsa sa constând în arestare administrativă și detenție. Considerând că procedura corespunzătoare celui de al doilea grad de jurisdicție nu era accesibilă în mod direct reclamantului și nu a fost inițiată din propria inițiativă a acestuia, Curtea a statuat că simplul fapt că o astfel de procedură de examinare a avut un oarecare impact pozitiv, deși temporar, asupra situației reclamantului (suspendarea executării pedepsei) nu era în sine suficient pentru a concluziona că respectiva cale de atac constituia o cale de atac efectivă care îndeplinește cerințele prevăzute de art. 2 din Protocolul nr. 7.

22. Curtea a ajuns la concluzii similare și în alte două cauze pe această temă, *Galstyan împotriva Armeniei,* 2007, pct. 124-127, și *Kakabadze și alții împotriva Georgiei*, 2012, pct. 97-98, în care procedura internă de examinare extraordinară depindea de puterea discreționară a autorităților

[6] *Raport explicativ*, citat anterior, pct. 18.
[7] *Ibidem*, pct. 19.

naționale și nu era guvernată de reguli sau termene clar definite. Curtea nu a considerat că aceasta constituia o cale efectivă în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7.

23. Curtea a constatat că o examinare în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 7 trebuie să prevadă posibilitatea de a remedia orice deficiențe în etapa judecății sau a stabilirii pedepselor după ce acestea s-au încheiat cu o condamnare. Astfel, al doilea grad de jurisdicție în cadrul procedurii penale trebuie să aibă un efect suspensiv (*Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 51-53). În cauza citată, Curtea a constatat o încălcare a art. 2 din Protocolul nr. 7 deoarece calea de atac exercitată de reclamantă împotriva hotărârii judecătoriei era lipsită de efect suspensiv, ceea ce a dus la executarea imediată a pedepsei și, în consecință, examinarea în al doilea grad de jurisdicție a avut loc numai după ce reclamantei i s-a aplicat pedeapsa privativă de libertate și după ce aceasta a executat pedeapsa integral. În mod similar, în cauza *Tsvetkova și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 188-191, procedura în al doilea grad de jurisdicție nu a avut efect suspensiv și a fost examinată abia după ce reclamanta și-a executat pedeapsa, ceea ce a echivalat cu o încălcare a art. 2 din Protocolul nr. 7.

24. În acest context, în cazul în care calea de atac nu a avut efect suspensiv, Curtea nu a considerat că o cale de atac retroactivă și pur compensatorie în cazul casării hotărârii de condamnare în primă instanță ar putea fi considerată un substitut al dreptului la examinare garantat de art. 2 din Protocolul nr. 7. Curtea a subliniat că a hotărî altfel ar fi contrar principiului consacrat al jurisprudenței sale, conform căruia Convenția are ca scop să garanteze nu drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (*Shvydka împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 54; *Tsvetkova și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 189).

25. În schimb, în cauza *Fırat împotriva Greciei*, 2017, pct. 39-46, în care reclamantul, resortisant turc acuzat de trafic de migranți aflați în situație de ședere ilegală, nu avea legături cu Grecia și nu a avut reședința în această țară, Curtea nu a considerat că simpla lipsă a efectului suspensiv al căii de atac exercitate împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță era contrară art. 2 din Protocolul nr. 7. Curtea a constatat că, în raport cu legislația națională, reclamantul ar fi avut dreptul la liberare condiționată ulterior hotărârii curții de apel și cu condiția să fi executat o fracțiune din pedeapsă, ceea ce nu era cazul în speță. Prin urmare, Curtea a concluzionat că exercitarea de către reclamant a dreptului său la două grade de jurisdicție nu s-a făcut cu prețul libertății sale. În consecință, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

26. Potrivit jurisprudenței Curții, exercitarea dreptului la două grade de jurisdicție nu poate fi împiedicată atribuind efecte negative *de facto* exercitării, de către o persoană acuzată de o infracțiune, a dreptului său la două grade de jurisdicție (*Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei*, 2015, pct. 79-83). În cauza citată, instanțele naționale au considerat necesară menținerea reclamantului în detenție ca măsură preventivă până la rămânerea definitivă a hotărârii pronunțate în primă instanță, chiar și după ce acesta executase deja pedeapsa închisorii aplicată prin acea hotărâre. În lipsa exercitării unei căi de atac, termenul în discuție a fost de 12 zile. Dacă reclamantul ar fi decis să exercite o cale de atac, punerea sa în libertate ar fi avut o întârziere cu o durată nedeterminată după rămânerea definitivă a hotărârii. În aceste condiții, Curtea a constatat că exercitarea de către reclamant a dreptului său la două grade de jurisdicție ar fi avut loc cu prețul libertății sale, cu atât mai mult cu cât durata detenției sale în timpul exercitării căii de atac ar fi fost incertă, aducând astfel atingere însești esenței dreptului său, ceea ce constituie o încălcare a art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

II. Excepții de la dreptul la două grade de jurisdicție: art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție

Art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție

„2. Acest drept poate face obiectul unor excepții în cazul infracțiunilor minore, așa cum acestea sunt definite de lege, sau când cel interesat a fost judecat în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție ori a fost declarat vinovat și condamnat ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale."

27. Paragraful 2 al art. 2 din Protocolul nr. 7 permite trei excepții de la dreptul la examinare de către o jurisdicție superioară:

1) în cazul infracțiunilor minore, așa cum acestea sunt definite de lege;
2) când persoana în cauză a fost judecată în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție; și
3) când persoana în cauză a fost declarată vinovată și condamnată ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale.[8]

A. Infracțiuni minore

28. Prima excepție pe care o permite paragraful 2 al art. 2 din Protocolul nr. 7 este pentru categoria „infracțiuni minore".

29. În conformitate cu Raportul explicativ,[9] Curtea a recunoscut că, pentru a decide dacă o infracțiune este minoră, un criteriu important este acela dacă infracțiunea se pedepsește sau nu cu închisoarea (*Grecu împotriva României*, 2006, pct. 82; *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 55; *Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 25; *Stanchev împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 47; *Kindlhofer împotriva Austriei*, 2021, pct. 30). În cadrul acestei aprecieri, Curtea trebuie să țină seama de circumstanțele specifice ale cauzei (*Kindlhofer împotriva Austriei*, 2021, pct. 42).

30. În consecință, Curtea a statuat că o infracțiune pentru care legea prevede o pedeapsă privativă de libertate ca pedeapsă principală nu poate fi caracterizată ca „minoră" în sensul celui de-al doilea paragraf al articolului respectiv (*Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 55; *Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 26; *Stanchev împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 48, *Zhelyazkov împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 43).

31. Curtea nu a considerat că următoarele infracțiuni sunt „minore":

- În cauza *Grecu împotriva României*, 2006, pct. 82, infracțiunea se pedepsea cu închisoare de la 6 luni la 5 ani;
- În cauzele *Zaicevs împotriva Letoniei*, 2007, pct. 55; *Kamburov împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 26; și *Stanchev împotriva Bulgariei*, 2009, art. 48, infracțiunile se pedepseau cu închisoare până la 15 zile.

32. În schimb, în cauza *Luchaninova împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 72, în care reclamanta a fost condamnată pentru furt minor care nu se pedepsea cu închisoarea, Curtea a concluzionat că aceasta era minoră, încadrându-se în excepții. În plus, Curtea a examinat această chestiune independent de faptul că Guvernul nu a prezentat observații privind acest aspect al cauzei.

[8] *Raport explicativ*, citat anterior, pct. 20.
[9] *Ibidem*., pct. 21.

33. În cauza *Kindlhofer împotriva Austriei*, 2021, pct. 38-42, Curtea a abordat, pentru prima dată, chestiunea dacă poate fi considerată „minoră” o infracțiune pentru care legea prevedea o pedeapsă cu închisoarea de până la 2 săptămâni în caz de neplată a sancțiunii financiare. În respectiva cauză, reclamantului i s-a aplicat o amendă de 200 EUR, sau 4 zile de închisoare în caz de neplată, pentru o infracțiune la regimul circulației pe drumurile publice. Curtea a considerat că problema esențială era dacă era probabil ca pedeapsa cu închisoarea în caz de neplată să fie efectiv executată, ceea ce obliga Curtea să examineze regimul juridic al executării pedepsei închisorii în caz de neplată în ordinea juridică internă. În cauza respectivă, Curtea a constatat că aplicarea pedepsei cu închisoarea în caz de neîndeplinire a obligației de plată constituia o măsură excepțională în temeiul legii naționale, a cărei executare era supusă mai multor garanții procedurale (trebuie ca persoana condamnată să fie informată în mod clar despre acest risc și să i se pună la dispoziție mijloacele corespunzătoare pentru a-l evita). În aceste condiții, Curtea a considerat că măsura în discuție era substanțial diferită de pedeapsa închisorii ca sancțiune principală și, prin urmare, nu a împiedicat ca infracțiunea pentru care a fost condamnat reclamantul să fie considerată minoră în sensul art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7. Curtea a mai observat următoarele elemente: nici cuantumul amenzii aplicate efectiv, nici cuantumul maxim al amenzii de care era pasibil reclamantul, nu păreau în sine suficient de ridicate pentru ca infracțiunea să nu fie calificată drept minoră; în cadrul sistemului penal administrativ intern, infracțiunea de bază nu era considerată gravă; iar reclamantul nu a susținut că nu putea plăti amenda sau că valoarea amenzii aplicate nu lua suficient în considerare situația sa financiară. Prin urmare, Curtea a concluzionat că, în pofida inexistenței unei căi de atac împotriva hotărârii de condamnare, nu a fost încălcat art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

34. În cauza *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 36-45, Curtea a explicat că absența unei pedepse cu închisoarea nu este nici un factor decisiv, nici singurul criteriu care trebuie luat în considerare pentru a stabili dacă o infracțiune este minoră. Pentru Curte, relativul caracter ușor al pedepsei în discuție nu poate priva o infracțiune de caracterul său inerent penal. Pentru nedeclararea unei sume de bani la trecerea prin vamă într-un aeroport, reclamantul era pasibil de o amendă cuprinsă între 600 EUR și dublul valorii mijloacelor de plată utilizate și, în cele din urmă, a fost condamnat la plata integrală a sumei puse sub sechestru (153 800 EUR). Având în vedere circumstanțele cauzei (confiscarea aproape în întregime a sumei descoperite, echivalentă cu totalul economiilor personale, neprovenite din practici legate de spălarea banilor, sumele care au fost declarate la întoarcerea în Spania de către reclamant, care nu avea cazier judiciar) și reiterând că sancțiunea ar trebui să corespundă gravității încălcării constatate (neîndeplinirea obligației de declarare), Curtea a concluzionat că infracțiunea nu trebuia să fie considerată „minoră” în sensul art. 2 din Protocolul nr. 7, astfel încât excepția nu era aplicabilă. Curtea a remarcat, de asemenea, că autoritățile naționale nu au efectuat o apreciere a proporționalității, chiar dacă o astfel de apreciere era necesară în temeiul legii naționale.

B. Judecată în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție

35. A doua excepție se referă la cazurile în care, indiferent de motiv, în temeiul dreptului intern relevant, persoana respectivă a fost judecată în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție. Exemplele prezentate în Raportul explicativ pentru astfel de procese țin de funcția reclamantului (de ministru, judecător sau titular al altor înalte funcții) sau țin de naturii infracțiunii.[10]

36. În cauza *Saquetti Iglesias împotriva Spaniei*, 2020, pct. 46, Curtea a considerat că excepția prevăzută de art. 2 § 2 din Protocolul nr. 7 nu se aplică în cazul în care o cale de atac ar putea fi exercitată în fața unei instanțe superioare care face parte din ierarhia ordinară a instanțelor (în speță, din cauza valorii ridicate a sumei în litigiu).

[10] *Raport explicativ*, citat anterior, pct. 20.

C. Declararea vinovăției și condamnarea ca urmare a unui recurs împotriva achitării în primă instanță

37. A treia excepție de la dreptul de examinare de către o jurisdicție superioară o constituie declararea vinovăției și condamnarea ca urmare a unui recurs împotriva achitării în primă instanță.[11] Poate fi vorba, de asemenea, de cazuri în care jurisdicția superioară aplică o sancțiune care nu a fost aplicată în primă instanță [*Fortum Oil And Gas Oy împotriva Finlandei* (dec.), 2002] sau cazuri în care jurisdicția superioară a modificat acuzațiile examinate în primă instanță [*Landgren împotriva Finlandei* (dec.), 2009].

[11] *Ibidem*.

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive, în sensul art. 44 din Convenție sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43.” În cazul în care cererea de retrimitere este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care devine definitivă, și nu cea a Camerei.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (*http://hudoc.echr.coe.int*) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte),precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând rubrica „Versiuni lingvistice” din baza de date *HUDOC*, care apare după ce dați clic pe hiperlinkul cauzei.

—E—

Engel și alții împotriva Țărilor de Jos, 8 iunie 1976, seria A nr. 22
Evrenos Önen împotriva Turciei, nr. 29782/02, 15 februarie 2007

—F—

Fırat împotriva Greciei, nr. 46005/11, 9 noiembrie 2017
Fortum Oil And Gas Oy împotriva Finlandei (dec.), nr. 32559/96, 12 noiembrie 2002

—G—

Galstyan împotriva Armeniei, nr. 26986/03, 15 noiembrie 2007
Grecu împotriva României, nr. 75101/01, 30 noiembrie 2006
Grosam împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 19750/13, 1 iunie 2023
Gurepka împotriva Ucrainei, nr. 61406/00, 6 septembrie 2005

—H—

Hubner împotriva Austriei (dec.), nr. 34311/96, 31 august 1999

—K—

Kakabadze și alții împotriva Georgiei, nr. 1484/07, 2 octombrie 2012

Kamburov împotriva Bulgariei, nr. 31001/02, 23 aprilie 2009
Kindlhofer împotriva Austriei, nr. 20962/15, 26 octombrie 2021
Krombach împotriva Franței, nr. 29731/96, 13 februarie 2001

—L—

Lalmahomed împotriva Țărilor de Jos, nr. 26036/08, 22 februarie 2011
Landgren împotriva Finlandei (dec.), nr. 11459/07, 17 noiembrie 2009
Luchaninova împotriva Ucrainei, nr. 16347/02, 9 iunie 2011

—M—

Martynyuk împotriva Rusiei, nr. 13764/15, 8 octombrie 2019
Müller împotriva Austriei, nr. 12555/03, 5 octombrie 2006

—N—

Natsvlishvili și Togonidze împotriva Georgiei, nr. 9043/05, 29 aprilie 2014

—R—

Rostovtsev împotriva Ucrainei, nr. 2728/16, 25 iulie 2017
Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei, nr. 5425/11, 4 iunie 2015
Rybka împotriva Ucrainei (dec.), nr. 10544/03,17 noiembrie 2009

—S—

Saquetti Iglesias împotriva Spaniei, nr. 50514/13, 30 iunie 2020
Shvydka împotriva Ucrainei, nr. 17888/12, 30 octombrie 2014
Stanchev împotriva Bulgariei, nr. 8682/02, 1 octombrie 2009

—T—

Tsvetkova și alții împotriva Rusiei, nr. 54381/08 și alte 5, 10 aprilie 2018

—Y—

Y.B. împotriva Rusiei, nr. 71155/17, 20 iulie 2021

—Z—

Zaicevs împotriva Letoniei, nr. 65022/01, 31 iulie 2007
Zhelyazkov împotriva Bulgariei, nr. 11332/04, 9 octombrie 2012